

UPPUNUD LAPSE ISA: leinaga ei lepita, sellega õpitakse elama

Tohter opereeris koeral valet jalga | Millist matkapesu valida? | **FRIIKARTULITEST**
AROONIAD: tõeline eestimaine supertoit | Ema kahtlustatakse 2,5aastase lapse piinamises

Õhtuleht



HELGI SALLO:
kui tunnen, et
tehakse ülekohut,
ärkab minus
revolutsionäär



Helgi Sallo: «KUI MA O ON VÄGA R

50 aastat rahvusooperis Estonia töötanud artist tunnistab, et on ses teatrimajas olnud väga õnnelik

• **AIGI VIIRA**
aigi.viira@ohtuleht.ee

«Ilus on lahkuda oma allakäigutrepil kõige kõrgemal astmel – see oli mul kogu aeg kuklas,» kirjeldab Helgi Sallo (73) mõtet, mille ajal hakkas ta endale õige varakult siisendama, et kunagi tuleb tal laulmine jätta. Ning peamine on õiget hetke mitte maha magada. «Kui kogu aeg arvad, et oled asendamatu ning ühel päeval öeldakse: suur aitäh tehtu eest, aga rohkem me teid ei vaja, siis on pauk – võid kukkuda kápuli ja enam mitte tõusta.»

Õige hetk tuli. Tasapisi läksid rahvusooperis Estonia tükid, kus Helgi noorena mänginud, teisele ringile. «Minu žanris hakkas repertuaar korduma, kui tulid «Viini veri» ja «Suudle mind, Kate», vaatasin, et kellad löövad!» lausub Helgi. «Kui tuli «Hallo, Dolly!», oli mul selge, et nüüd on see tund tulnud ning selle rolliga oleks ilus lahkuda.» Nii sündiski. Lahkuva lauljannana kõndis Helgi Dollyna tol viimasel etendusel publiku sekka saali, nagu lavastus ette nägi. «Mul oli nii magus tunne südames, kui ilus on niimoodi minna,» jutustab ta. kuidas nãrast seda jagas ta treppidel



sellele oleks ilus lahkuda.» Nii sündiski. Lahkuva lauljannana kõndis Helgi Dollyna tol viimasel etendusel publiku sekka saali, nagu lavastus ette nägi. «Mul oli nii magus tunne südames, kui ilus on niimoodi minna,» jutustab ta, kuidas pärast seda jagas ta treppidel ootavale publikule autogramme, nii et hing hõiskas sees: «Tundsin, et tegin õige otsuse. Ma jään inimestele meelde särasilmse ja elurõõmsana, pealegi ei ole ma kunagi öelnud, et ma lavalt ära lähen. Ütlesin, et lõpetan laulmise – mu süda jäi lukku, see enam ei laula ja mida ma publikut petan? Kõle oleks see, et inimesed istuvad saalis ja mõtlevad, isand jumal, peaasi, et ta nüüd ümber ei kukuks – kaua ta kavatseb seal veel unnata. Aga lahkumishetke äratabamine on kunst.»

Oma Dollyga, õigupoolest Dolly kostüümiga, kohtus Helgi paar nädalat tagasi rahvusooperi teatrilaval. Lavale sätitud kostüümide seas säras ka Dolly valge pulmakleit. «Kostüümikandja pidi ka lavale sõtkuma, lasti muusikakatkend sellest rollist ja tundsin, kuidas sulan sinna-samasse märjaks plekiks. Issand jumal, kui ilus, see ei ole võimalik, et mina seda laulnud olen,» õhkab ta ning laulab loo fraasid ette. Paus. «Häält oleks mul küll, olen mõnikord proovinud siin garderoobis, kõik on alles,» naerab Helgi. «Asi pole hääle kadumises, aga südame vastu ei saa.»

Kui ise oma toonase otsusega rahule jäite, oli see tõesti õigel ajal tehtud.

Oli-oli. Pealegi oli Neeme Kuningas teinud mulle ettepaneku hakata tema abiliseks näitejuhina. Lõpetasin töö laval ja läksin lava taha. Nüüd olen seda tööd teinud üle 15 aasta ning ma ei oskagi öelda, kumb mulle rohkem meeldib, kas olla laval või lava taga.

Näitejuht ja artist – need on kaks väga erineva laenguga ametit.

Kui rolli teed, siis muretsed ainult oma tegelaskuju pärast, sul on üks mure. Nüüd, kui olen lavastaja kõrval, on muresid mitu: pean kõigepealt tema mõtte endale omaseks saama ja siis tegijaid venema, et lavastaja mõte on õige ja teostatav.

Eks ma mõttes mängin kõiki neid osi. Voodipäitsis on mul väike märkmik. Mul tulevad öösel magades vahel jube head mõtted. Ärkan kohe üles, panen tule põlema ja kirjutan üles, sest muidu on see mul hommikuks läinud.

Une pealt märkmete tegemine kõlab kuidagi kummaliselt.

Ma olen hirmus hea unega, aga aju töötab unes edasi. Üks öö nägin unes tantsusamme,

«Kus siis varem see tööports oli?»

«Maailmalõpp on tulemas, ma pole nooruses ka nii palju pidanud mängima kui nüüd,» räägib Helgi Salo, kes end järgmisel nädalal Komöödiateatri lavastusega «Kvartett» tuurile asutab. «Ma ei ütleks, et seda on tapvalt palju, aga mind paneb imestama, kuidas nüüd, kui ma olen eakas, kukub nii palju? Kus siis varem see tööports oli?» Tuur lõppeb alles novembris, sest Helgil läheb koduteatris kiireks. Sama lavastust mängib ka Pärnu teater Endla, kuid Helgi pole seda veel näinud. «Seal on nii head näitlejad! Minu suur lemmik Helene Vannari! Me mängime ühte ja sama osa, ma nii tahaks näha!»

«Kui ma tunnen, et tehakse ülekohtu, ärkab minus revolutsionäär. Siis lähen ma, rind õieli, barrikaadidele.»

tulin voodist välja ja tantsisin need läbi. Täitsa loll! Aga kirjutasin need sammud üles, hommikul vaatasin märkmeid, hakkasin tegema – oli õigesti meeles.

Olen mõelnud, miks Kuningas mulle selle ettepaneku tegi, aga ju ta nägi, et ma olen mõtlemisjanune ja selline, kes tahtis võimalusel endale ühes tükis mitut osa. «Kabarees» ja «Rose-Marie's» oli niimoodi, eks ma muidugi natuke kiiksuga olen!

Kiiks kiiksuks, aga tavaliselt ju näitleja ühes lavastuses kahte rolli teha ei taha.

«Aga proovis oled sa niikuinii. Ega ma ei käinud proovis ainult oma stseenide pärast. Mulle meeldis istuda algusest lõpuni, et arusaada, mis asi see on, kus osalen. Tervik on eluaeg olnud mulle hästi huvitav. Siis ma näen, kuidas mu tegelane seal liigub ja kuidas kõik omavahel seotud on – ühesõnaga, paneb rohkem mõtlema.»

Aga mõnda näitlejat üldse ei huvita see, kust teekond peale hakkab ja kuhu me välja jõuame, aga võib-olla näitab see hoopis minu andevaesust ja piiratud, ma ei tea.

Ehk põhjalikkust?

Ma pole küll märganud, et ma inimesena hirmus põhjalik oleksin. Vahel võin mõnest asjast väga üle libiseda. Üldiselt ei vii mind endast välja suured asjad, vaid pisiasjad. Keege lõristab tatti mul selja taga trollis terve tee ja ma võin nii marru minna, et lähen varem trollist maha ja kas või jalgsi edasi.

Eluaeg olete valdavalt mänginud muusikalavastustes, viimasel ajal hoopis draamatükkides.

Õppinud olen ma tegelikult draamanäitlejaks teatriühingu lavakunstistuudios. Kolm ja pool aastat. Ants Lauter oli nii põhjalik, et ma vahel mõtlesin: issand, vanamees, lõpetä ära, milleks mulle seda vaja, kõiki neid küsimusi – kes, kus, millal, miks, kuidas? Ja nüüd olen talle ütlemata tänulik, kui seda poleks olnud, siis ei oleks ma küll operetis nii kaua vastu pidanud.

Tõesti?

Jah, ma olen ju lavastajatele igavene õnnetus. Nad ei talu ju seda, et ma muudkui pärin

miks ja miks. Ma olen üldse raske iseloomuga ja kole nõudlik. Aga eelkõige olen nõudlik enda suhtes. Ning siis mul on moraalne õigus nõuda ka teistelt, et ei ole ülejalalõomist.

Helgi naerab, et noore artistina oli ta küll rumalalt uljas ning ülimalt maksimalistlik, kuid tabas õige ruttu ära, et mõni lavastaja lihtsalt ei oska ta lõpututele küsimustele vastata. «Miks ma panen ta siis piinlikku olukorda, parem ei küsi ning pusin ise,» ütleb ta, et sellistel puhkudel oli abi lavapartneritest, kellega koos arutati, mida ja kuidas mängida. «Kõik ütlevad siis, et ah, see on ju operett! Operett on nagu söimusunaks kujunenud, aga ma ei ole sellega päri. Operetis on ju oma kindel skeem: esimeses vaatuses saavad kokku, teises vaatuses peab tingimata olema arusaamatus ja minnakse lahku ning kolmandas vaatuses saavad jälle kokku. Seal on ju stamptüpažid – primadonna, esimene armastaja, subretipaar, koomikute paar – sellest hoolimata on nad elusad inimesed oma iseloomude ja probleemidega. «Mariza», «Savoy



LEN MIDAGI PÄHE VÕTNUD, SIIS RASKE MIND ÜMBER RÄÄKIDA.»

TERJE UGANDI (TIIU)

TEATRI- JA MUUSIKAMUSEUM



Muusikal «West Side'i lugu» lükkas lavale

«Ma ei ole fatalist, aga usun, et kõik asjad, mis peavad sündima, ka sünnivad, kui sa oled valmis ja avatud,» jutustab Helgi, et tema sattumine aastal 1964 Estonia muusikali «West Side'i lugu» **Maria** (pildil vasakul, paremal Karin Karm Anitana) ossa oli puhas juhus. «See oli asjaolude kokkusattumus, et Eri Klas oli «West Side'i loo» dirigent. Ta oli aasta meiega koos draamastuudios käinud, kui oli vaja Mariat, tulin talle mina meelde. Kutsuti mind katsetele, Viive Ernesaks oli klaveri taga, mina lõrisesin noote järele. Küsiti, mida ma arvan «Romeost ja Juliast», vastasin, et ei ole lugenud. Õeldi, minge koju ja lugege läbi. Ja siis olin ma proovides.»

Ooperikooris asenduskohal töötanud Helgi marssis 1965. aastal solistikonkursile. «See oli

na, kui sa ei suuda etendusest niigi palju aru saada, et ei ole veel lõpp käes.

Olete mänginud nii operetis kui ka muusikalis, lisaks ooperis – viimane oli Georg Otsa süü?

Tema oli esimene jah. Lavastus oli Mozarti ooper «Don Giovanni». Kuulus Vene tenor Kozlovski oli mulle kunagi öelnud, et Mozart on kindlasti teie lemmikhelilooja ja tema partiid teile kõik sobivad. Ma polnud siis veel ühtegi laulnud! Noogutasin paljutähendavalt, mitte midagi ei ütelnud. Ei valetanud, aga olin nõus, et see peaks mulle sobima. Kui siis Ots mulle helistas ja Zerlina rolli pakkus, mõtlesin, et keegi teeb lolli nalja ning panin toru ära. Ta helistas tagasi ning vabandas, et telefonikõne katkes. Küsisin veel kord üle: «Georg Ots ikka olete või, Karli poeg?»

Hakkasime õppima, ega ma noodist laulda osanud. Ostsin endale lasteklaveri Pille, kaks ja pool oktavit oli peal. Siis ma selle peal ühe näpuga tagusin partiid. Minu meelest on elementaarne, et enne kontsertmeistriga proovi on sul viis omandatud. Paraku ei jõudnud Georg Ots seda tööd lõpetada, enne ta lahkus. Esietenduseni viis Arne Mikk. See ooper võeti hästi vastu, oldi isegi üllatunud, et Sallo laulab Mozartit talutavalt. Aga muusikalidega – imestan, et mul vahel hää! ära ei kadunud. Ma ei ole tegelikult muusikalilaulja, mul ei spetsiifilist muusikalilaulja hää!.

Milline see spetsiifiline muusikalilaulja hää! siis on?

Kui kuulan neid väljamaa artistide esitust, siis saan aru, milline see olema peaks. Mul on liiga ümmargune või lüüriiline hää!.

ga olnud nii, et kohe jooksen minema ja öeldagu siis, et jäi haigeks. Süda on paha, suu kuivab, keegi oleks nagu tanksaapaga su kõri peal, nii et ei tule piuksugi välja.

Kui aga noka lahti teed, muusika tuleb, siis pole hullu. Jajah, geenid-geenid!

Raske iseloomu saite ka vanematelt päranduseks?

Minu kangus on küll emalt pärit. Ta oli ka karakteriga naine, aga kui vaja, oskas olla äpu – no näitleja oli. Selge see, et ega su iseloom õhust tule, vaid ikka läbi eellaste. Kui ma tunnen, et tehakse ülekohtu, ärkab minus revolutsionäär. Siis lähen ma, rind õieli, barrikadidele. Ema õpetas, et hoia keskele, Helgikene, hoia keskele – ääreõunad kukuvad maha, keskmised jäävad. Nüüd ma olen õppinud siiski, et kui minu ütlemine laseb vaid minul auru välja, kuid üldist olukorda ei paranda, siis ma hoian parem suu kinni.

Praegu olete juba nii väarikas eas, et võite igasuguseid asju öelda.

Just nimelt. Olen naljaga pooleks öelnud, et mina olen juba nii vana, et minu soov on juba käsuks. Miks ma ütlen, et mul on raske iseloom, siis sellepärast, et kui ma olen midagi pähe võtnud, siis on mind väga raske ümber rääkida. Maksimalist olen ka.

Mulle on heidetud ette ülemängimist, millest ma ei ole kunagi aru saanud. See on minu isikupära – see, mida ma teen, teen südamega ja põhjani. Kui lavastaja on jäänud sellega rahule, siis keda ma usaldan?

Väide «mängib üle» kõlab sama õõnsalt, kui lause «mängib tuntud headuses».

See on jah õudne! Enne üteltu parem, ei näitleja valmistast peettumuse, aga oli oma



HELGI SALLO LAHKUMINE: 11. jaanuaril 1998. aastal andis Helgi Sallo muusikaliga «Hallo, Dolly» lahkumisetenduse. «Mul oli nii magus tunne südames, kui ilus on niimoodi minna,» meenutab Helgi viimast õhtut, kui ta laval laulis.

siti, mida ma arvan «Romeost ja Juliast», vastasin, et ei ole lugenud. Õeldi, minge koju ja lugege läbi. Ja siis olin ma proovides.»

Ooperikooris asenduskohal töötanud Helgi marssis 1965. aastal solistikonkursile. «See oli hullumeelne päev. Hommikul «Viini vere» peaproov, kus tegin Pepit. Vahepeal konkurss ja õhtul «West Side'i loo» etendus. Järgmisel päeval sain teada, et olen solistik vastu võetud. Siis hakkas peale kohutav õudus ja ebakindlus, et kus ma nüüd olen. See enesekriitika ei olnud ülearune, sest kui enesekriitikat ei oleks, võib väga kergesti juhtuda see, et nina läheb taevasse ja nii vett täis, et lähed omadega põhja.»

häälsioon? Kui kuuln neid väljamaa artistide esitust, siis saan aru, milline see olema peaks. Mul on liiga ümmargune või lüüriiline häälsioon. No ei ole see häälsioon! Kuigi ma väga armastasin muusikali «Mees La Manchast», oli küll neid etendusi, mil tundsin, et nüüd on kõik. Lihtsalt häälsioon on läinud. Ega siis, kui ma laval olin, ma risti ette ei löönud! Mul oli valus, aga ikka pöörutasin.

Kuidas te siis üldse häälsiooni jäite?

Ma ei tea, jumal hoidis. Ju ma siis võtsin alateadlikult kuskilt tagasi, et ma lausa kõri pealt laulda ei pressinud. Suuremates teatrites ei tee kõik artistid kõiki žanre, aga meil on teisiti – ükski näitleja pole teatris selleks, et ainult palka välja võtta. Sa tahad tööd teha, sest aeg, kui saad laval olla, on nii üürrike. Nüüd olen mõelnud, et peaksin jääma päriselt koju. Et ma ei lähe enam lavale. Aga ma ei kujuta ette oma elu, kui ma ei saa mängida. Siis ma hakkasin ilmselt elus mängima ja seda pannakse pahaks.

Mängulust, mis Helgi lavale lükkas, on pärit tema vanemalt. Ema Erika ja isa Richard kohtusid taidlusteatris. «Isa oli Estonia abikooris laulmas, tal oli väga ilus tenorihäälsioon. Nad mõlemad olid väga sarmikad.» Helgi pajatab, et kui tema ema veel elas, käis ta alati tütre etendusi vaatamas. «Kui mul ooperiroolid olid, ta nii pööraselt närveeris saalis. Mängisin Raimo Kangro ooperis «Ohver» lõbusat naist, keda vägistati ja solgutati, ema oli õudsel endast väljas, mida tema tütar peab laval läbi elama. Nii et pärast etendust istus ta vales bussis peale ja sõitis vales suunas. Isa oli kodus hulluks minemas.» Helgi lisab, et ema käis alati kaks korda etendust vaatamas, sest esimene kord oli ta saalis alati minestuse äärel ning ei näinud ega kuulnud mitte midagi. «Nii kohutavalt närveeris, et ei saanud ööd ega mütsi aru. Teisel korral sai juuba viimasest vaatusest aru.»

Olete ka ise enne lavale minekut suur närveeriija – selle olete ka emalt pärinud?

Oh jumal, olen lausa oksendanud. Oli «Müüdnud mõrsja» esietendus, õnneks oli pikk avamäng. Ma niimoodi nutsin! Olin paanikas. Ma ei mäletanud ühtegi sõna, mida peaksin laulma hakkama. Õudne! Kui eesriie lahti läheb, siis kõik laabub.

Kui aga olid estraadikontserdid, lähed üksi lavale, pead laval hakkama ning ei tule mitte midagi meelde! Olen küll ja küll lava ta-

Väide «mängib üle» kõlab sama õõnsalt, kui lause «mängib tundud headuses».

See on jah õudne! Enne üteldi parem, et näitleja valmistab pettumuse, aga oli oma tundud headuses – mulle kui tegijale ei ütle see mitte midagi.

Olen aga oma pika elu peale märganud, et see on teatris õnnetus, kui andevaesemad lavastajad kasutavad ära näitlejaid, pannes neid rollidesse, mida nad on varem juba teinud. Mina ei ole ilmski aru saanud, miks peab suruma kellegi kuskile amplituaasse. On ju huvitav, kui täna mängid tegelast, kes on natuke peast sooda, teine päev primadonnat, kolmas päev oled külaperenaine – see on huvitav. Aga siis võetakse kätte, surutakse näitlejad amplituaasse ja imestatakse, miks stambid tekivad.

Teiega on seda juhtunud?

Algusaastatel võeti mind kui subretti, Endrik Kerge andis mulle «Savoy ballis» Madeleine'i osa ja väga paljud ei uskunud, et Sallo võiks olla primadonna rollis. See oli mu probleem, et mul ei olnud kindlat amplituaad.

Subreti elu pole teab mis lihtne. Muudkui laula ja tantsi vaheldumisi.

Subretti siin on vihutud küll. Kui laulad ja tantsid ja laulad jälle – teinekord on nii keerulised sammud, et tule, jumal, appi –, siis imestatakse, et sa ei hingeldagi. Aga teate ka, missuguse tööga on see saavutatud, et ma ei hingelda? Mulle nii meeldib, kui inimesed, kes pole seda tööd iga päev teinud, ahmivad pärast proovimist õhku: kurat, see polegi nii kerge! Siis ma mõttes plaksutan, et said nüüd.

See on treening-treening-treening, aga publikule paistab, et mis seal teha ei ole. Tule ise ja proovid, siis neljanda takti peal juuba hingeldad.

Olete te end kunagi poolesaja Estonia-aasta jooksul üldse primadonnana tundnud? Või diivana?

Ei! Ma ei tea isegi, mida see «diiva» tähendab. Ma olen siin teatris olnud kohutavalt õnnelik: võetakse hariduseta inimene rahvusooperisse ning antakse võimalus iidolitega koos töötada, ühte õhku hingata ja nad võtavad mind kui võrdset partnerit. Tiit Kuusik tuleb ja ütleb: «Helgikene, näidake mulle oma nooti, miks te siin hingate, see pole üldse loogiline koht. Katsuge siin hingata, siis fraas ei katke teil.» Tule jumal appi, ta võtab sind kui võrdväärset! Nii et ma olen väga tänulik, et mul on oma koht selles teatris.

ball» ja «Lõbus lesk» – seal on, mida mängida. Mulle tundub, et on ka seda publikut küll, kes ei ole pahaks pannud, et oled katsumatud operetilaval elavat inimest mängida. Sest lihtsalt laused üles öelda, kõlava häälega laulda ja ilus olla – see on maged!

Ehk olite laulja kohta liiga haritud?

Nii ma ei ütleks. Haridust pole mul mingit. Keskharidus, stuudio ja kokakool.

Stuudio ju ometi andis tugeva vundamenti.

See õpetas mõtlema. Mind huvitab see, mis on enne eesriide avanemist olnud ja see, mis edasi saab. Minule meeldib just see puurimise-uurimise töö. Kui oled asja lahti võtnud ja uuesti kokku pannud, nii et ühtegi vidinat üle ei jää, siis minu jaoks on etendus nii tugeval pinnal, et ei lagune ära ka. Kui etendus jääb sõnade ülesütlemiseks ja lausetega mängitsemiseks, laguneb see nii ruttu. Istus saalis ja nii lõpmata igav on! Olen isegi niisugust häbematumust teinud, et olen etenduselt ära läinud.

Keset etendust?

Vaheajal. Mul on igav ning miks ma pean siin istuma veel kaks vaatust? Vaatama teineteisest mööda mängimist, igaüks ajab laval oma rida, kokku ei saada. Miks ma raiskan oma aega? Ma ei ole kohustatud lõpuni istuma.

Kuigi vahel, kui keegi on kutsunud vaatama, siis ma ei tihka küll ära minna. Kuidas ma pärast ütlen, et lahkusin poole pealt? Jüri Krjukoviga oli mul küll selline lugu, et ta kutsus mind vaatama Genet' «Palkonit» draamateatris. Läksin vaatama, aga kodus oli juhtunud igavene pauk ning ma ei suutnud kuidagi kontsentreeruda etenduse peale. Kui kaks vaatust läbi oli, läksime sõbrannaga ära. Imestasime, miks need inimesed teatri peal veel kõnnivad. Mõtlesime, et all on nii suur riidehoiu järjekord. Järgmisel päeval Jüri küsis, kuidas siis oli. Vastasin, et mina ei tea, sul oli nii imelik roll, ma ei saanud midagi aru. Tema seepeale: aga kolmandas vaatuses sai ju kõik selgeks! Mida, kolmas vaatust oli ka veel? Naersin, et tegelikult ei maksa niisuguses meelelises seisundis teatrisse min-